

לשמוע קול תורה – מצווה בפרשה

פרשת קדושים

לא תעמוד על דם רעך

בפרשתנו מופיע המקור לחובה המוטלת על כל אדם המסוגל לכך לעזור ולסייע בהצלת ישראל:

לא תֵּלֵךְ רֵכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ אֲנִי ה' (ויקרא יט, טז).

וכך אומרת הגמרא:

מניין לרואה את חבירו שהוא טובע בנהר, או חיה גוררתו, או לסטין באין עליו, שהוא חייב להצילו – תלמוד לומר לא תעמוד על דם רעך (סנהדרין עג, א)

ואם חייבה התורה באופן כה ברור להציל אדם אחד המצוי בסכנה, על אחת כמה וכמה שכשכלל עומד בסכנה – כל מי שיכול לעזור חייב לעשות זאת. מכאן נובע החיוב החל על אזרחי ישראל להתגייס לצבא, שהרי מדינת ישראל נמצאת בסכנה תמידית, ורבים הם המבקשים לכלותה.

יש שטוענים שחובת "לא תעמוד על דם רעך" חלה רק על מי שנמצא בזירת אסון העומד להתרחש לנגד עיניו, אך אם הסכנה איננה קרובה אליו הוא פטור מחובת ההצלה. ואולם טעות היא בידם, וזאת נוכל ללמוד מדברי הרמב"ם על מצוות פדיון שבויים:

פדיון שבויים קודם לפרנסת עניים ולכסותן, ואין לך מצוה גדולה כפדיון שבויים, שהשבוי הרי הוא בכלל הרעבים והצמאים והערומים, ועומד בסכנת נפשות, והמעלים עיניו מפדיונו הרי זה עובר על לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך ועל לא תעמוד על דם רעך ועל לא ירדנו בפרך לעיניך, ובטל מצות פתח תפתח את ירך לו, ומצות וחי אחיך עמך, ואהבת לרעך כמוך, והצל לקוחים למות והרבה דברים כאלו, ואין לך מצוה רבה כפדיון שבויים (הלכות מתנות עניים, ח, י).

הרמב"ם מבהיר שמי שאינו משתתף במאמצים להצלת השבוי עובר על מצוות רבות, ובהן "לא תעמוד על דם רעך" – אף שהשבוי אינו נמצא לידו ולנגד עיניו. מכאן שמי שמסרב להשתתף בהגנת העם עובר על איסור חמור זה.

גם במדרש מודגשת חומרת האיסור להימנע מלעזור ולסייע למי שזקוק לעזרה. על פי המדרש לכל מצווה מעשרת הדיברות יש מקבילה בפרשת קדושים – לדוגמה, המקבילה בפרשתנו למצוות "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ" (שמות כ, יא) היא "אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ" (ויקרא יט, ג). ומהי המקבילה למצוות "לא תעמוד על דם רעך"? על פי המדרש זוהי מצוות "לא תרצח" (שמות כ, יב):

ומפני מה נאמרה פרשת קדושים בהקהל? [...] רבי לוי אמר מפני שעשרת הדיברות כלולין בתוכה [...] "כבד את אביך ואת אמך" – וכתוב כאן: "איש אמו ואביו תיראו". "לא תרצח" – וכתוב כאן: "לא תעמוד על דם רעך" (מדרש רבה כד, ה).

מכאן שמי שאינו משתתף בהצלת ישראל אף שביכולתו לעשות זאת נושא באחריות למותם של רבים.

על כן נישא ברכה לכל הצעירים המתגייסים לצבא ההגנה לישראל ולכל משרתי המילואים – הם ונשותיהם וכל בני משפחותיהם. כמה גדולה היא זכותכם בקיום מצווה חשובה זו, שעל מקיימיה אמרו רבותינו "וכל המקיים נפש אחת מעלים עליו כאילו קיים עולם מלא" (משנה סנהדרין ד, ה).

שאל דוד בוצ'קו